

خط سروی: یک خط الرسم رمزگونه و تزئینی فارسی

علی اکبر غیور شیرازی

- به اختصار تقدیم می‌نمایم.

لازم به توضیح است که این نوع رسم الخط از ذوقیات مکتب‌خانه‌های قدیم به یادگار مانده و با دست فراموشی از یادها رفته است. تنها منبع مکتوب موجود در این زمینه، کتاب داستان‌هایی از پنجاه سال پیش به قلم سید معزالدین مهدوی است که در ص ۱۷ به شرح زیر آمده است.

«... از جمله تفریحات مکتب نوشتن خط شجری یا خط سروی بود و آن چنان است که حروف را به طریق ابجد باید در نظر داشت. ابجد - هوز - حطی - کلمن - سعفص - قرشت - ثخذ - ضطخ. و برای هر حرفی خطی قائم می‌کشند و از سمت راست و چپ خطوطی به طریق شاخه‌ها بر آن می‌کشند. آن چه در طرف راست است، علامت کلمات ابجد است و آن چه بر طرف چپ است علامت حروف آن کلمه است که حرف منظور در آن است و به حرف مطلوب ختم می‌شود. مثلاً مهدوی را چنین نویسند:

پس در خط اول، شاخه‌ی اول از طرف راست، علامت ابجد و خط دوم علامت هوز و خط سوم علامت حطی است و شاخه‌ی اول طرف چپ علامت کاف کلمن و شاخه‌ی دوم علامت لام کلمن و شاخه‌ی سوم علامت میم است.

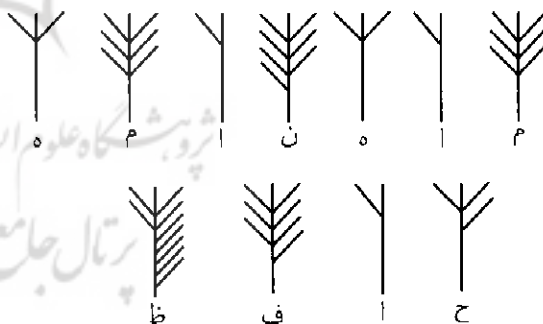
هم چنین در خط دوم، شاخه‌ی اول راست، علامت ابجد است و شاخه‌ی اول چپ علامت ه می‌باشد به همین ترتیب «د، و، ی»... متأسفانه مؤلف محترم جناب آقای سید معزالدین معزی، شاید به خاطر مشغولیات ذهنی در آن کتاب، این مطلب را به شرح روشن نفرموده و نکاتی را فراموش کرده‌اند که اینک از باب تکمیل و تتمیم مطلب و برای ضبط در گوشه‌ی از ماهنامه، به عرض شما عزیزان خواهد رسید.

در خط سروی چهار حروف، الف، ب، جیم و دال که در مجموع

یادداشت سردبیر

در ماهنامه‌ی حافظ شماره‌ی ۶۶، مقاله‌ی با عنوان «برگی از تاریخ اقتصاد در ایران: حساب سیاق» چاپ کردیم و شیوه‌ی نگارش محاسباتی «سیاق» را که تا اواخر دوره‌ی قاجار مورد استفاده بود و اکنون به کلی منسوخ شده است، از باب ضبط موارث فرهنگی کشور، شرح و توضیح دادیم. در این شماره، مقاله‌ی دیگر راجع به «رسم الخط سروی یا شجری» به قلم آقای علی اکبر غیور شیرازی چاپ می‌کنیم. این گونه رسم الخط‌های رمزگونه از قدیم در ایران مرسوم بوده است، چنان که حافظ نیز فرموده است:

من این حروف نوشتم، چنان که غیر ندانست
تو هم ز روی کرامت چنان بخوان که تو دانی
یکی ست ترکی و تازی در این معامله حافظ
حدیث عشق بیان کن بدان زبان که تو دانی
اینک این شما و این هم رسم الخط ایرانی مشهور به
سروی یا شجری. ح.ا.

این منظره‌ی زمستانی! درخت‌کاری را که در بالا مشاهده می‌فرمایید، عنوان ماهنامه‌ی حافظ است که با خط سروی و یا شجری، ترسیم گردیده است.

این خط الرسم رمزگونه و تزئینی را، چون در جایی آموزش آن را به یاد ندارم - و این ناشی از کمبود اطلاعات این قلم می‌تواند باشد